

SÄVSÅNGARENS OCH RÖRSÅNGARENS FLYTTNING

SAMT ARTERNAS FÖREKOMST VID KVISMAREN

av

Erik Nordberg

I n l e d n i n g

Alltsedan starten 1961 har sävsångaren och rörsångaren utgjort en stor andel av fågelfångsten vid Kvismare fågelstation. Totalt har under de fjorton säsongerna t o m 1974 ringmärkts 9 910 sävsångare och 10 450 rörsångare. År 1964 började stationen använda nät med mindre maskstorlek vilket resulterade i en kraftig fångstökning av de aktuella arterna.

I föreliggande uppsats skall erhållna ringmärkningsåterfynd sammanställas och förekomsten av arterna - så som den speglas av fångstsiffrorna - redovisas och diskuteras.

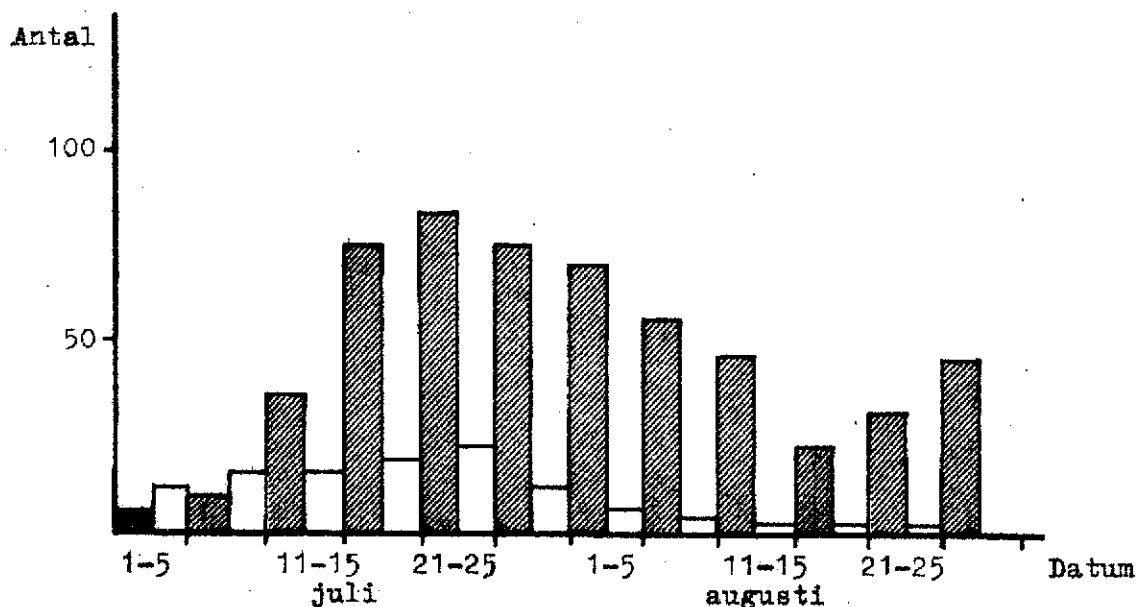
R i n g m ä r k n i n g

Fångst för ringmärkning har varje år utförts från slutet av juni till månadsskiftet augusti - september. I några fall har även fångst förekommit i maj och i september. Märkplatserna har uteslutande legat i eller nära biotoper där båda arterna förekommer. I samband med en undersökning av hemortstroheten 1970 - 1972 märktes även på perifera lokaler, som gav lägre dagssiffror. Möjligen kan denna fördelning av resurserna ha gynnat fångsten av sävsångare.

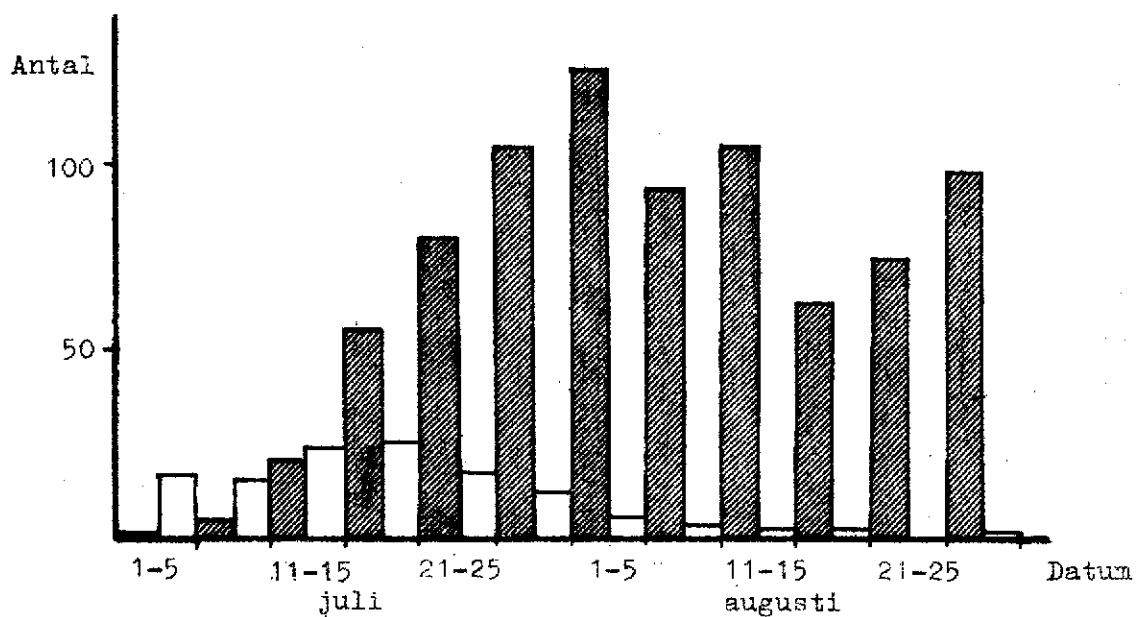
I figur 1 och 2 har fångstsiffrorna för gamla och unga säv- och rörsångare åren 1968 - 1974 framräknats i femdagarsperioder. Åren 1964 - 1967 har uteslutits då åldersbestämning dessa år ej konsekvent utförts. Av figurerna framgår att fångsten av gamla fåglar kulminerar i mitten av juli. Därefter påbörjas sydsträcket. Efter mitten av augusti erhålls endast enstaka gamla exemplar. Fångsten av de första ungfåglarna sker i början av juli. Därefter sker en snabb uppgång av märksiffrorna. För sävsångare kulminerar fångsten de sista tio dagarna i juli, för rörsångaren de första dagarna i augusti. Därefter sker ett successivt utsträck från lokalen. I senare hälften av augusti ökar åter antalet ungfåglar av båda arterna, troligen beroende på att norrifrån kommande fåglar utnyttjar Kvismaren som rastplats.

Å t e r f y n d a v r ö r s å n g a r e

Totalt har 42 återfynd (0,37 %) rapporterats under de elva säsongerna. Dessutom har stationen kontrollerat en fågel från Getterön. Åter-

Figur 1. Antal ringmärkta sävsångare i genomsnitt per femdagarsperiod 1968 - 74. Ofylld stapel = gamla fåglar, fylld stapel = ungfåglar.

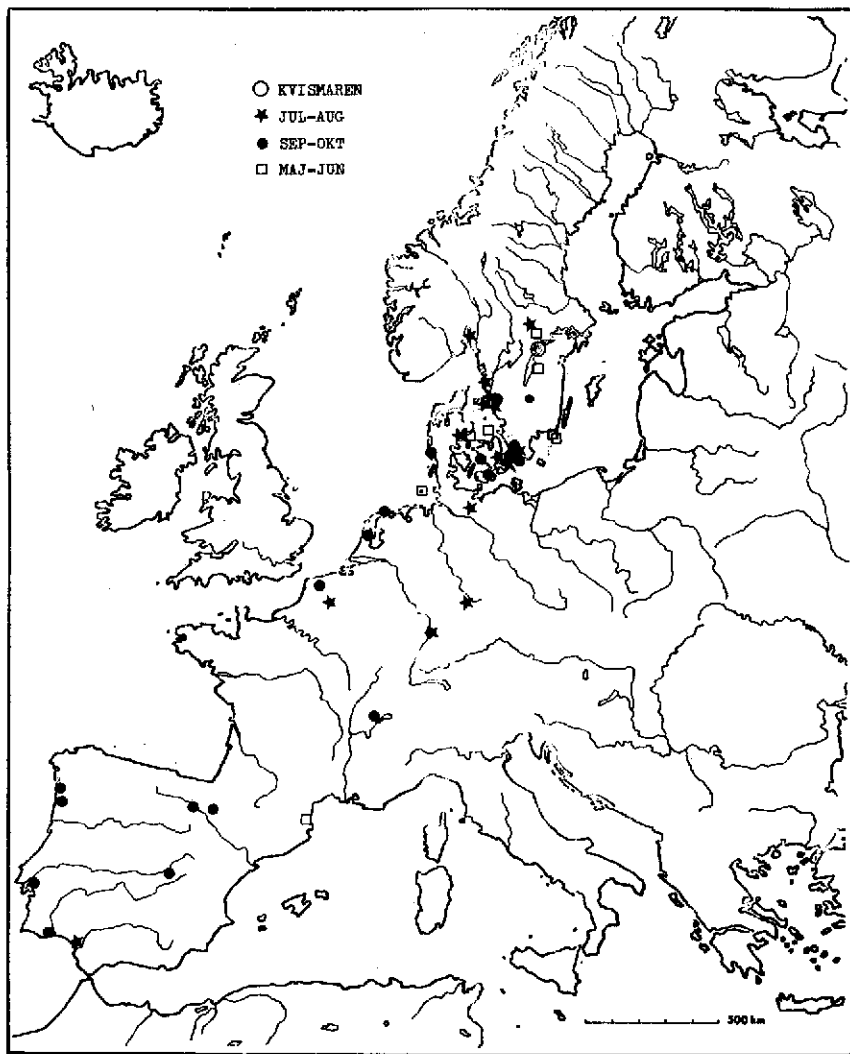

Figur 2. Antal ringmärkta rörsångare i genomsnitt per femdagarsperiod 1968 - 74. Ofylld stapel = gamla fåglar, fylld stapel = ungfåglar.

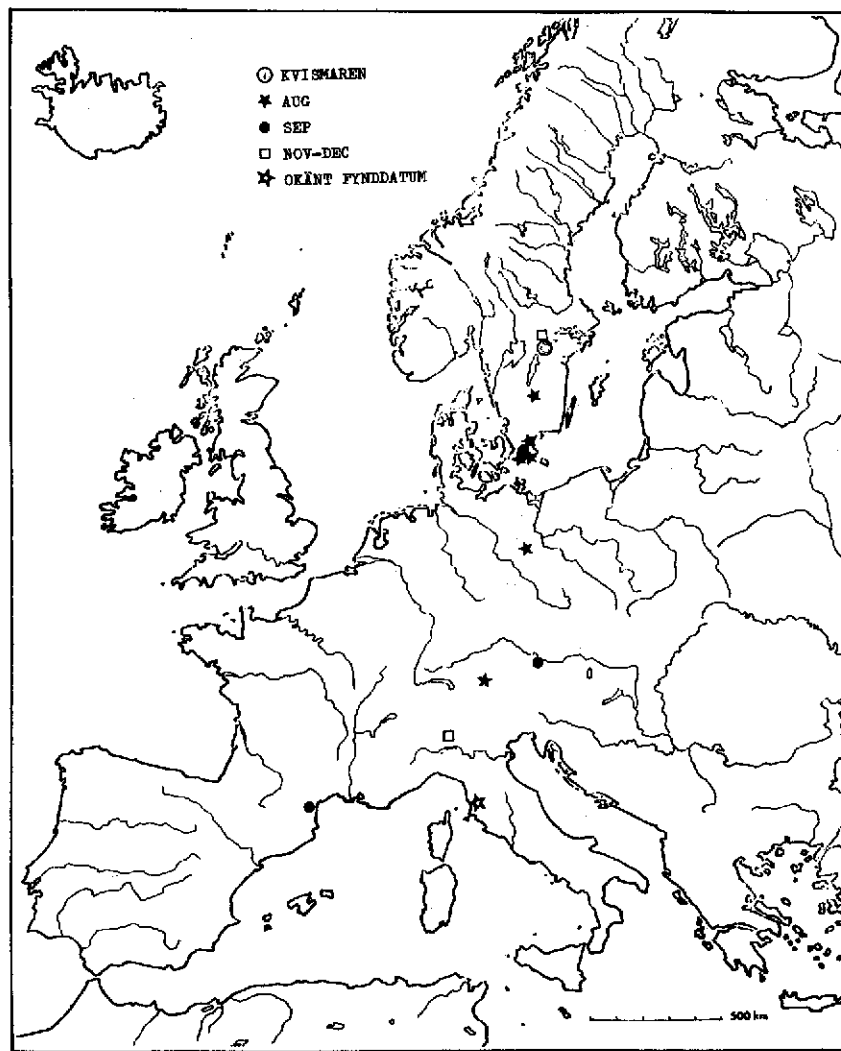
fynden fördelar sig på följande månader: juli (1), augusti (14), september (14), oktober (4) samt maj (5) och juni (4).

Inte mindre än 25 (60 %) av fynden utgörs av ringmärkningskontroller, 14 (33%) blev skjutna eller förolyckades och för övriga 3 (7 %) är ödet okänt. Av återfynden har 26 (62 %) gjorts under fågelns första levnadsår.

Som framgår av figur 3 är rörsångaråterfynden starkt koncentrerade till sydvästra Europa. Sträcket följer i stort sett Europas väst-

Figur 3. Karta visande återfynd av rörsångare ringmärkta vid Kvismaren 1964 - 1974.

Figur 4. Karta visande återfynd av sävsångare ringmärkta vid Kvismaren 1964 - 1974.

kust. Fynd saknas dock från England. En svag tendens till en sydligare sträckväg kan möjligen utläsas ur fynden på Utklippan och i DDR och Schweiz. Några fynd norr om Kvismaren understryker antagandet ovan att lokalen också är en rastplats under sträcket.

Å t e r f y n d a v s ä v s å n g a r e

Antalet återfynd av denna art är 12 st (0,12 %). Detta är en klart lägre återfyndsprocent jämfört med rörsångaren, vilket även ZINK (1973) påvisar från märkningar i Storbritannien och Sydtyskland.

De 12 återfynden fördelar sig på följande månader: augusti (6), september (3), november (1) och december (1). Novemberfyndet är gjort 20 km nordväst om Kvismaren och decemberfyndet i Italien. För båda dessa är fynddatum osäkert liksom för ytterligare ett från Italien.

Stationen har under häckningstid kontrollerat två fåglar, varav den ena var märkt under höstflyttning året innan i Blekinge. Den andra var även den märkt året innan i Småland.

Av figur 4 framgår, även om materialet är litet, att sävsångaren håller en betydligt sydligare kurs än rörsångaren på sträcket genom Europa.

P o p u l a t i o n s f ö r ä n d r i n g

Under den aktuella tidsperioden 1964 - 1974 har relationerna mellan arterna kraftigt förändrats, vilket framgår av tabell 1. Sävsångaren dominerade fångsterna i början av perioden. Åren 1964 - 65 utgjorde sävsångaren c 75 % av arternas samlade märkvolum. Utvecklingen har successivt gått mot att rörsångaren blivit den dominerande och åren 1973 - 74 utgjorde den likaledes c 75 % av den samlade fångsten.

Tabell 1. Årssummor för vid Kvismaren ringmärkta rörsångare och sävsångare 1964 - 1974. (Antalen avrundade till närmaste hundratal).

År	1964	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74
Rörsångare	4	5	5	6	8	12	8	9	18	17	12
Sävsångare	11	15	9	7	10	6	9	9	12	6	4
Summa	15	20	14	13	18	18	17	18	30	23	16

STOLT & ÖSTERLÖF (1975) har på grundval av ringmärkningsmaterial analyserat några flyttfåglars beståndsvariationer åren 1963 - 1974. De konstaterar att märksiffrorna klart minskat under perioden för arter som sträcker tvärs över Sahara. Exempel på sådana är ladusvala, hussvala, trädgårdssångare, törnsångare, grå flugsnappare, lövsångare, rödstjärt och sävsångare. Däremot har långflyttare med sydvästlig kurs så-

som svartvit flugsnappare och rörsångare ökat i antal.

Även arter med sydostlig kurs till övervintringsområdet behandlas. De har inte genomgående ändrat sin numerär under perioden. Orsaken till transsaharaflyttarnas minskning antas vara torkan i området omedelbart söder om öknen. Detta har inneburit att avståndet från medelhavskusten till lämpliga rastplatser i söder ökat, vilket medfört en decimering av sträckarna. Författarna anser det bästa exemplet på detta förhållande är skillnaden i beståndsutvecklingen hos de närbesläktade arterna sävsångare och rörsångare. (Kvismarmärkningarna utgör ungefär 50 respektive 40 % av deras material).

Något afrikafynd av svenska rörsångare föreligger inte men figur 3 bestyrker den klart sydvästliga kursen. ZINK (1973) redovisar flera västeuropeiska återfynd längs den nordafrikanska västkusten samt vinterfynd nära kusten söder om Niger. Vad gäller sävsångaren är som framgår av figur 4 kursen i huvudsak sydlig. Även för denna art saknas svenska fynd i Afrika men övervintringsområdet ligger enligt ZINK (1973) söder om Sahara. Den minskade märkningen av sävsångare vid Kvismaren avspeglar utan tvivel en minskande population. Även om återfynd från övervintringsplatsen av svenska sävsångare saknas förefaller sambandet med torkan söder om Sahara som mycket sannolikt.

Möjligen är dock sävsångarens minskning i verkligheten inte fullt så dramatisk som kvismarsiffrorna (och därmed STOLT & ÖSTERLÖF) visar. Även biotopförändringar kan ha påverkat fångstantalen. Flera madområden har nämligen de senare åren beskurits kraftigt i Kvismaren till följd av invallningar.

R e f e r e n s e r

- STOLT, B O & ÖSTERLÖF, S, 1975. Ringmärkningen och flyttfåglars beståndsvariationer. Fauna och flora 70: 69 - 84.
- ZINK, G, 1973. Der Zug europäischer Singvögel. Ein Atlas der Wiederfunde beringter Vögel. 1. Lieferung. Vogelwarte Radolfzell.